

İslâm Düşüncesinin 20. Asırda
Yeniden yapılanması

ve

BEDİÜZZAMAN

SAİD NURSÎ

MİLLETLERARASI SEMPOZYUM

Yeni Asya Yayınları

Editör:

Mehmed Paksu

Tercüme :

Arapça

İhsan Kasım es-Sâlihî

Kenan Demirtaş

Doç. Dr. Ahmed Akgündüz

İhsan Atasoy

İngilizce

Ümit Şimşek

Almanca

Rüstem Ülker

Kapak :

YAY Grafik

Dizgi :

Yeni Asya Yayınları A.Ş.

551 32 25

Baskı, Cilt :

Nesil Matbaacılık A.Ş.

551 32 27

İstanbul 1992

ISBN 975-408-194-8

©

Bu eserin yayın hakkı Yeni Asya Yayınları A.Ş.'ye aittir.
Yeni Asya Yayınları'ndan önceden izin alınmaksızın
başkası tarafından yayınlanamaz,
kısmen dahi olsa iktibas edilemez.

Yeni Asya Yayınları

Sanayi Cad. Selvi Sok. No: 5

Yenibosna / İSTANBUL

551 32 25-26-27

Prof. Dr. İMADÜDDİN HALİL

(Musul Üniversitesi - İRAK)

1939'da Irak'ın Musul şehrinde dünyaya geldi. Tahsilini Musul, Bağdat ve Kahire'de tamamladı. İslâm tarihi konusundaki doktora tezini 1968 yılında Aynü's-Şems Üniversitesinde (Mısır) yaptı.

Birçok İslâm ülkesi üniversitelerinde dersler verdi ve çeşitli ülkelerde tertip edilen konferans ve sempozyumlara katıldı.

İslâm düşüncesi, edebiyat, tarih ve tarih felsefesi sahasında 40'ın üzerinde yayınlanmış kitabı bulunmaktadır. Çalışmalarında teoriye, kritik yapmaya ve düşünce dünyasına yeni kapılar açmaya dikkat etmiştir. Bazı eserleri ise Türkçeye tercüme edilmiştir.

Halen Musul Üniversitesinde İslâm Tarihi ve Araştırma Tenkitleri öğretim üyeliği yapan İmadüddin Halil, evli ve üç çocuk babasıdır.

BEDİÜZZAMAN'IN EDEBİ GÜZELLİĞİ

Bediüzzaman'ın eserlerinde fevkalâde bir estetik göze çarpmaktadır. Said Nursî, kâinatın güzelliğinden, Kur'an'ın sönmez güzelliğine, oradan da Resulullah'ın güzelliğine intikal ederek vicdanı harekete geçiriyor.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bediüzzaman'ın edebî güzelliği

Sözler'i başından sonuna kadar dikkatle okudum. Bediüzzaman'ın o güzel düşünce dünyasında saatlerce kendisiyle beraber oldum. Üslûbu bir şelâle gibi akıcıydı. Önce, o denizin yüzünde seyrettim, sonra yavaş yavaş derinliklerine daldım. Ve o büyük mütefekkirin önüne diz çöktüm. Hitabımı kelime kelime hazmetmeye çalıştım. Zaman oldu ki, kelime ve harfleri, yazarının elinden birer inci tanesi gibi aldığımı hissettim.

Başlangıçta bu güzellikler bahçesinden güzel ifade ve cümleleri seçip sunmayı düşündüm. Üstadı böylece anlatmayı plânladım. Ancak okudukça bunun imkânsız olduğunu farkettim. Çünkü güzellikleri birbirine tercih edemiyordum. Ya bütün eseri birden alacaktım veya bırakacaktım. Güzelliğin nabzı, Bediüzzaman'ın eserlerinde hiç durmadan ve temposunu düşürmeden her yerinde atmaya devam ediyordu.

O halde ne yapmalıydım?

Sözler'in tamamını nazara veremeyeceğime göre, o deryadan damlalar sunmakla, iktibaslar yapmakla o güzelliğe bir ayna tutmayı tercih ettim.

Bediüzzaman'ın iman ufkunun sonsuzluğu karşına çıktı. Görünen âlemden, göklere ve ötesine, âhirete uzanıyor. Atomların titreşimlerinden, yıldızların ve sistemlerin hareketlerine ulaşıyor. Kanunlardan kanunlar üstü gücün varlığına intikal ediyor. Akıldan vicdana geçiyor, cansızlardan canlılara, bitkilerden hayvanlara, hayvanlardan insanlara; nehirlere, şelâlelere, dağlara; özetle, kâinat kitabının bütün fasıllarına atlayarak, eşsiz bir seyahat ettiriyor. Bu seyahatini Kur'ân-ı Kerimdeki âyet ve hükümlerle pençinleyip noktalyor.

Said Nursî bu maddeperest asırda kâinatın güzelliğinden Kur'ân'ın sönmez güzelliğine, oradan da Resulullahın (a.s.m.) güzelliğine intikal ederek vicdanları harekete geçiriyor.

Bediüzzaman, tam beklenen bir zamanda zuhur ediyor. Kur'ân'ın îcazı hakkında vicdanları sarsıcı izahlarda bulunuyor. Allah'ın kelâmını bu asrın anlayışına taze olarak sunuyor. Kâinatta, dünyada, varlık âleminde, insanda, eşyada ve atomlardaki göz kamaştırıcı hârika sanatları açıklayıp gözler önüne seriyor.

Bu konudaki söz çok uzar ve sanırım, bir kitap hacmine de zor sığar. İnşallah bu da bir gün gerçekleşir. Fakat ben şimdi, bir tebliğ hacmi içinde *Sözler*'in ele aldığı "Cemal"li mevzuların tahlillerini kısaca aktarmaya çalışacağım.

Bediüzzaman'ın eserlerinde fevkalâde bir estetik göze çarpmaktadır. Hitap üslûbu olarak lügatten işe başlar. Kelimeleri kâinattaki varlıkların yaratılış, şekil, biçim ve muhtevalarını kucaklayacak şekilde seçer. Böylece insan, kâinattaki yaratılışın büyük güzelliğine intikal eder. İnsanın ruh, kalb, görünen ve görünmeyen âlemlerle münasebetini ve bu noktadan İslâmın hakikatının güzelliğini sergiler. Ele aldığı mevzularda ulaşılamamış güzelliğe ulaşır. Kur'ân ve sünnette geniş sahalar açar ve onları yegâne hareket noktası kabul eder.

Sözler'i Arapçaya kazandıran İhsan Kasım es-Sâlihî sıradan bir mütercim değildir. Dilin bütün inceliklerine sahip olarak, hassas bir edebiyatçı ruhuyla ölü ve kuru lâfzî tercümelerden farklı olarak, Risâle-i Nurdaki tesiri aslına en yakın bir şekilde ortaya koyuyor. Oku-

yucuyu Bediüzzaman'ın vermek istediği atmosferin içine çekiyor.

Edebî zirve: Lemeât

Bediüzzaman'ın kullandığı dil, lâfızdan ziyade mânaya önem vermektedir. Üslûbunda âdeta kâinatın bağrındaki musiki nağmelerinin ritmi çağlar. Şiir kalıplarına mahkûm olmadan şâirane bir tarz ortaya koyar. Bazan vezin kullanır, fakat kafiyeyle uğraşmaz. Bu durum manzum bir nesri andırır.

Bediüzzaman Said Nursî, üstadı Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin tesiri görünen *Lemeât* isimli eserinde tevazu göstererek şöyle der:

“El-mer’u adüvvün limâ cehile, kaidesiyle ben dahi nazım ve kafiyeyi bilmediğimden ona kıymet vermezdim. Sâfiyeyi kafiyeye kurban etmek tarzında hakikatın suretini nazımın keyfine göre tağyir etmek hiç istemezdim. Şu kafiyesiz, nazımsız hitaptan, en âli hakikatlere en müşevveş bir libas giydirdim.”

Bunu bir özür olarak beyan ederken, şiirin gereklerini bilmediğini söylüyor. Bununla o, fikrini lâfza mahkûm etmek değil, mânaya bağlı kılmak ister. Hattâ fikri lâfza tâbi etmeye tenkit gözüyle bakar ve şöyle der: “Cesedi libasa (elbiseye) göre yontmakla rendeleyen şuarâya (şairlere) tenkidimi göstermek isterdim.”

Şüphesiz, bütün şairler böyle değildir. Bazıları bu tenkidin dışına çıkarlar. Meselâ, Celâleddin-i Rûmi, Sa’di-i Şirazî, el-Mütenebbi, el-Buhteri, el-Muarri gibi edebiyat dâhileri bu zor imtihanı geçerek parlak manâları kifayet derecesinde nazma dökebilmişlerdir.

Bediüzzaman bunun idraki içinde olarak şöyle der:

“Ey okuyucu! Ben hata ettim, itiraf ederim. Sakın sen hata etme. Yırtık üslûba bakıp o âli hakikatlere karşı dikkatsizlik ile hürmetsizlik etme!” Ve devamla, “Nazım ve vezin ise, ömrümde bir fikra yapmamıştım.”

Bediüzzaman Said Nursî *Lemeat*'ta önümüze şekil ve mânâ meselesini çok güzel bir tarzda koyar. Bu mesele hakkında Cahiz'den Fransız Roland Bart'a kadar çok şeyler söylenmiştir. Çünkü hepimiz biliyoruz ki, şekil ve mânânın her ikisi beraber bulunmadığı takdirde

edebi bir eser ortaya konulamaz. *Lemeat*'ta, Bediüzzaman mânâyâ verdiği önem kadar, edebi bir gayret sergilediği de gözlenmektedir.

"Birden bire zihnime, nazma karşı musırrâne bir arzu geldi. Sahabelerin gazevâtına dair 'Kavl-i Nevale Sisiban' namında bir destan vardı. Onun İlâhi tarzındaki tâbii nazmına ruhum hoşlanıyordu. Ben de kendime mahsus onun tarz-ı nazmını ihtiyar ettim. Nazma benzer bir nesir yazdım. Fakat vezin için katiyyen tekellüf yapmadım. İsteyen adam, nazmı hatıra getirmeden zahmetsiz, nesren okuyabilir. Hem nesren olarak bakmalı tâ mânâ anlaşılın. Her kıt'ada ittisal-i mânâ vardır. Kafiye de tevakkuf edilmesin. Külâh püskülsüz olur, vezin de kafiyesiz olur, nazım da kaidemiz olur. Zannımca lâfız ve nazım, san'atça câzibedar olsa, nazarı kendisiyle meşgul eder. Nazarı mânadan çevirmemek için perişan olması daha iyidir."

Az çok şiir türünde bir çalışma olan *Lemeat*'tan gözlerimizi *Sözler*'in geniş, edebi ufkuna çevirirsek, kendimizi, tarzı fevkalâde orijinal bir edibin karşısında buluruz. Evet o, mânâyı ifade etmek için dil kaidelerini, istiare, mecaz, kinaye, teşbih gibi edebi sanatları nasıl kullanacağını çok iyi biliyordu. Daha da önemlisi, Bediüzzaman, üslûbun gerektirdiği zaruretler hariç, genelde derin fikirler manzumesi olan eserlerinde şâirane ritimlerden uzaklaşmaz. Okuyucusunu şevk içinde terakki ettirir. Hülâsa, Bediüzzaman, fikirlerini insana, dünyaya kâinata ulaştırın yüksek bir hitab içine saran, son derece mahir bir edibdir.

Lemeat'ın şiirden uzaklaştığını farz etsek bile, Bediüzzaman'ı eserlerinin bütününde bir sanatçı hassasiyet ve mes'uliyetini taşıdığını görürüz. Bu noktada Sarter'in şiir hakkındaki sözünü hatırlamak gerekir: Diyor ki: "Şairin kendi derûnundakileri anlatması için şiirin kalıplarından çıkması gerekir."

Gerçekten şiir büyük mütefekkirlerin engin fikirlerini taşıyamaz, bunu ancak nesir ortaya koyabilir. Bundan dolayı Bediüzzaman en yüksek hakikatları nesir halinde, fakat tatlı güzel ve şâirâne ibare ve üslûblarla dile getiriyor. Tabiri caizse o, manzum nesir ve mensur şiir üslûbuyla ifadelerine musikinin edasını katıyor. İfadesinin güzelleşmesi için temsil, hikâye, remiz, muhavere, mukteza-yı hale uygun ifadeler, zamirler, mecazlar, istiareleri sık sık kullanıyor.

Sözler'i okuyan insan, edebiyat zevki içinde sunulan yüksek bir ilim ve iman zenginliği ile karşı karşıya kalır. Şu kelimeler bu zenginliği taşıyan mefhumlardan sadece bazılarıdır:

Sözler'deki anahtar mefhumlar ve nidalar

Şua, tecelli, zinet, sanat, nur, dallar, reşhalar, lem'alar, katreler, cevherler, elmas, şûle, nakış, cilve, inci, lâtife, ziya, şeffafiyet, nuraniyet, tecelli, deniz, zehra, hüsün, hakikat nurları, vicdan, bedî, incisam, cemâl, itkan, kemal, elvan, savt v.s. gibi...

Dikkat edilirse, Bediüzzaman, bu kelimeleri işlediği mevzuların başında ve içinde bir odak noktası olarak kullanır. Mantık adına güzellikten uzak; kuru tabirler yerine, son derece canlı kelimelerle şeffaf bir üslûb ortaya koyar.

Bediüzzaman'ın, konuların başında ve sonunda kullandığı nida üslûbu da çok tesirlidir:

"Ey kardeş!" "Nefsimle beraber dinleyen kardeşim!" "Ey Kardeşim!" "Aziz ve Sıddık Kardeşlerim!" "Ey dostum!" "Ey bedbaht nefsim!" "Ey gafil nefsim!" "Ey kardeşim, eğer bunu anladınsa gel!" v.s.

Sık sık kullandığı bu nidâ üslûbu okuyucuyu doğrudan konuya iştirak ettirmeye sebep oluyor.

Başkalarını gördüğü ince ve derin hakikatlere iştirak ettirmek için en ince nidâ üslûbunu kullanır. Nidasına cevap verir vermez muhatabını âdetâ melekût âlemlerine götürür. Ancak, akli perdeli, kalbi mühürlü ve şeytan vesvesesine mağlup olanlar bu manevî seyahate katılmayı reddederler.

Nida bazan kişinin damarına dokunup aksi tesir yapabilir. Bunu dikkate alan Bediüzzaman, çok defa kendi nefsine hitap eder. Hakikatleri, nihayet derecede tevazu içinde başkalarına anlatır. Hakikatin parlak yüzüne engel olan nefsanî duygularını kırmak için bu yolu seçer. O, ne dediğinin idraki içindedir. Bediüzzaman gibi yüksek bir şahsiyet kendi nefsinin ele alarak kötülense, onu okuyanlar da herhalde lütfedip kendi nefislerine bakma gereğini duyacaklardır. Bediüzzaman, gaflet, cehalet, enaniyet perdelerini kaldırmak için nefsiyle dâimi bir mücadele içindedir.

Dilerseniz onun kullandığı tesirli bazı tabirlerden örnekler vere-
lim:

"Ebedü'l-âbâd yolculuğunda ne kadar mühim, değerli, rev-
naktar bir bilet..." "Şu çiçeğe bak ki, kısa bir zamanda o çi-
çek tebensüm edip bize bakar, derakab fena perdesinde sak-
lanır... Kendisi gider, fakat onu gören her şeyin hâfızasında
zahîrî suretini ve her bir tohumunda manevî mahiyetini bı-
rakıp öyle gidiyor."

"Hattâ eğer hayalen bin sene evvel kendini farz etsen, sonra
o zamanın iki cenahı olan mazi ile müstakbeli birbirine kar-
şılaştırırsan, asırlar, günler adedince misâli haşır ve kıyametin
nümunelerini göreceksin."

"Evet, her kim fikren tarihe binip mazi cihetine gitse, şu za-
man-ı hazırda gördüğümüz menzil-i dünya, meydan-ı ibtilâ,
meşher-i eşya gibi, seneler adedince vefat etmiş menziller,
meydanlar, meşherler, âlemler görecek."

Bu gibi güzel ifadeler pek çoktur. Ve risalelerin her yerine dağıl-
mıştır. Tıpkı Süleyman Aleyhisselâmın neşideleri gibi hikmet ve gü-
zellik bir araya gelmiştir. Bediüzzaman, bu ifadelerde görüldüğü gi-
bi, ebediyet, fanilik, diriliş gibi fikirler takdim eder. O güneşi, gülü,
tohumu, şekil ve suretleri, menzilleri, sergileri gayesi istikametinde
pek güzel kullanır. Zamanın hareketini, tarihin hükmünü de katarak
fikirlerine güzel elbiseler giydirir.

Bediüzzaman'ın edebi üslubundan örnekler vermeye devam
edelim.

Diyalog

Diyalog, belâgat unsunlarından biri olarak eserlerinin pek çok
yerinde başvurduğu bir üslüptür. Burada onları sıralamak mümkün
değil. Olsa olsa sadece kaynak gösterebiliriz. Meselâ, Sözler'in 53.
261. 303. 553. 560. sayfalarında bu örneklere rastlamak mümkündür.
Bediüzzaman bu diyaloglarda, tarafsız bir muhakemeden hareket
ederek, kendini meydandan çeker, her iki tarafı konuşturur. Hattâ
fitrî olması için günlük hayattan alınan konuşmaları tercih eder. An-

cak, bu karşılıklı diyalog içinde gerçekleri son derece sanatkârane bir şekilde derinliklerine inerek ispat eder.

Mesel

Said Nursî temsilleri sık sık kullanır. Temsil, uzak hakikatları akla yaklaştıran bir dürbün gibidir. Bunun da pek çok örneği vardır. Yalnız birkaçını zikredeceğiz. Meselâ,

“Demek derd-i maişet için namazını terk eden, o nefere benzer ki, tâlimi ve siperini bırakıp çarşıda dilencilik eder. Fakat namazını kıldıktan sonra Cenab-ı Rezzak-ı Kerimin matba-ha-i rahmetinden tayinatını aramak, başkalara bâr olmamak için bizzat gitmek güzeldir, mertliktir.”

Gözünü dünyaya diken adamın durumunu ise şu misâlle açıklıyor:

“Nasıl dünyaya hasr-ı nazar, aziz bir lezzeti, elîm bir eleme kalbeder. Meselâ şu karyede (yani, Barla’da) iki adam bulunur. Birisinin yüzde doksandokuz ahababı İstanbul’a gitmişler. Güzelce yaşıyorlar. Yalnız bir tek burada kalmış. O dahi oraya gidecek. Bunun için şu adam İstanbul’a müştaktır, orayı düşünür. Ahababa kavuşmak ister. Ne vakit ona denilse, “Oraya git” sevinip gülerek gider. İkinci adam ise, yüzde doksan dokuz dostları buradan gitmişler. Bir kısmı mahvolmuşlar, bir kısmı ne görür, ne de görünür yerlere sokulmuşlar; perişan olup gitmişler, zanneder. Şu biçare adam ise, bütün onlara bedel, yalnız bir misafire ünsiyet edip teselli bulmak ister. Onunla o elîm âlâm-ı firakı kapamak ister.

“Ey nefis! Başta Habîbullah, bütün ahababın kabrin öbür tarafındadırlar. Burada kalan bir iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürküp, kabirden korkup başını çevirme. Merdâne kabre bak, dinle ne talep eder? Erkekçesine ölümün yüzüne gül, bak, ne ister. Sakın, gafil olup ikinci adama benzeme!

“Ey nefsim! Deme ‘Zaman değişmiş, asır başkalaşmış, herkes dünyaya dalmış, hayata pereştiş eder, derd-i maişetle sarhoştur.’ Çünkü ölüm değişmiyor. Firak, bekaya kaybolup başkalaşmıyor. Acz-i beşerî, fakr-ı insanî değişmiyor, ziya-

deleşiyor. Beşer yolculuğu kesilmiyor, sür'at peyda ediyor."

Bir başka örnek 22. Söz'ün Altıncı Bürhan'ında şöyle geçiyor:

"Gel bu geniş ovaya çıkacağız. İşte o ova içinde yüksek bir dağ var. Üstüne çıkacağız; tâ bütün etrafı görülsün. Hem her şeyi yakınlatacak güzel dürbünleri de beraber alacağız. Çünkü, bu acip memlekette acip işler oluyor. Her saatte hiç aklımıza gelmeyen işler oluyor. İşte bak! Bu dağlar ve ovalar ve şehirler birden değişiyor. Hem nasıl değişiyor. Öyle bir tarzda ki, milyonlarla birbiri içinde işler gayet muntazam surette değişiyor. Âdeta milyonlar mütenevvi kumaşlar birbiri içinde beraber dokunuyor gibi pek acip tahavvülât oluyor. Bak, o kadar ünsiyet ettiğimiz ve tanıdığımız, çiçekli miçekli şeyler kayboldular. Muntazaman yerlerine ve mahiyetçe onlara benzer, fakat suretçe ayrı başkaları geldiler. Âdeta şu ova, dağlar, birer sahife; yüzbinlerle ayrı ayrı kitaplar içinde yazılıyor. Hem hatasız, noksansız olarak yazılıyor. İşte, bu işler yüz derece muhaldir ki, kendi kendine olsun."

Dikkat edilirse, Said Nursî iman hakikatlerini akıl ve kalbe yerleştirmek için meseleyi, hayattan alınmış müşahhas örneklerle canlandırıyor.

Hikâye

Bazan hikâye, bazan da bir kıssa, Bediüzzaman'ın kullandığı diğer bir üslûp tarzıdır. Gerçekleri akla kabul ettirmek ve gerçeğin bütün yönlerini açığa çıkarmak ve meselenin tesir gücünü artırmak için bu tarzı tercih etmektedir. Hikâye ve misâl birer belâğat unsurudur, edebî türdür. Hikâye için hemen Birinci Söz'de çok güzel bir örneğe rastlıyoruz:

"Şöyle ki: Bedevî Arap çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini aslın ve himayesine girsin. Tâ, şakîlerin şerrinden kurtulup hâcatını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyâcâtına karşı perişan olacaktır.

"İşte böyle bir seyahat için iki adam sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevazî idi. Diğeri mağrur. Mütevazî bir

reisin ismini aldı. Mağrur almadı... Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir katiü't-tarîke rastgelse, der: 'Ben filân reisin ismiyle gezirim.' Şaki defolur, ilişemez. Bir çadıra girse o nam ile hürmet görür. Öteki mağrur bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Dâima titrer, dâima dilencilik ederdi. Hem zelîl, hem rezil oldu.

"İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın, hâcatın nihayetsizdir. Madem öyledir, şu sahranın Malik-i Ebedîsi ve Hâkim-i Ezelîsinin ismini al. Tâ bütün kâinatın dilencilüğünden ve her hâdisatın karşısında titremeden kurtulasın."

Birinci Söz'den 22. Söz'e kadar bu şekilde pek çok hikâyeye rastlıyoruz. Bütün bu hikâye ve remizlerde hakikatın her yönüne işaret ve delâlet eden hususlar ortaya çıkar. Bediüzzaman madde âleminde çıkıp gayb âlemlerine yükselir. Oralara çıkmak için günlük hayattan anahtar hükmünde kelime ve remizler uzatır.

Ritim

Ritim, Bediüzzaman Said Nursî'nin çok takdir ve hayranlık duyduğu şâirâne üslûbunu gösteren bir özelliğidir. Bu estetik üslûp, bir noktadan başlayıp melekût âlemine doğru kanat açar. Bütün engelleri aşarak semâlara yükselir. Ruh âlemlerinin en nihâî köşelerine kadar ulaşır, gayb âlemlerinde cevelan eder. Zaman zaman bu âleme dönmeyi de ihmal etmez. Zira bu âlemde henüz doğru yoldan nasipsiz olanlar onun himmet elini beklemektedir. Onların önüne binlerce delil serer; karanlık dehlizlerden nurlu âlemlere bu sayede çıkarır. Bu âlem de Kur'ân ve Resulünün sünnetidir.

* * *

Sözler'in en yaygın örgüsü iki noktada toplanmaktadır: Celâl ve Cemal. Dikkat edildiğinde de fark edileceği üzere, bu âlemdeki tecelliler bu iki noktada temerküz etmektedir.

Risâle-i Nurun verdiği mesajın tamamını ifade etmek mümkün değildir. Bunun için sizi bizzat eserlere havale etmekten başka çaremiz yoktur. 33 adet "Sözler" ayrılmaz bir bütündür. Bu bütündeki manzum nesri ve yüksek ritmi idrak edebilmek ancak bu şekilde kabildir.

Birinci Söz öyle tatlı bir nida ile biter ki, herkes kalbinden o nida-ya katılmaya can atar:

“Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen, Allah namına ver, Allah namına al, Allah namına başla, Allah namına işle! Vesselâm.”

32. Söz’ün sonunda Veysel Karanî’nin duasıyla Rabbine el açan Bediüzzaman şöyle diyor:

“Ya Rab! Nasıl büyük bir sarayın kapısını çalan bir adam, açılmadığı vakit, o sarayın kapısını, diğer makbul bir zatın sarayca me’nus sadasıyla çalar, tâ ona açılsın. Öyle de, biçare ben dahi, senin dergâh-ı rahmetini, mahbub abdin olan Üveyse’l-Karanî’nin nidasıyla ve münacatıyla şöyle çalışıyorum. O dargâhını ona açtığın gibi, rahmetinle bana da aç. Ekülü kemâ kale.”

Evet, Birinci Söz’den 32. Söz’e kadar her sayfada sevgi pınarları çağlıyor. Delil ve bürhan gözleri kaynıyor, Mesnevi-i Mevlâna gibi muhabbet dalgaları yayılıyor. Bir farkla ki, Mevlâna şiirle konuşuyor, Bediüzzaman nesirle. Fakat ikisi de şiirin nabzını elinde tutuyor.

Beşinci Söz’ün sonunda nefsine şöyle hitap ediyor:

“Demek ey nefsim! Eğer hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i maksat yaparsan ve ona daim çalışsan, en edna bir serçe kuşunun bir neferi hükmünde olursun. Eğer hayat-ı uhreviyeyi gaye-i maksat yaparsan ve şu hayatı dahi ona vesile ve mezraa etsen ve ona göre çalışsan, o vakit hayvanatın büyük bir kumandanı hükmünde ve şu dünyada Cenab-ı Hakkın nazlı ve niyazdan bir abdi, mükerrem ve muhterem bir misafiri olursun. İşte sana iki yol! İsteddiğini intihab edebilirsin. Hidayet ve tevfiği Erhamürrahimînden iste...”

Yedinci Söz’de insanı önce hazin ve korkulu manzaralarla karşılaştırıyor, sonra da imanın insanı o korkulu ve hüznü hallerden nasıl kurtarıp sevinçli âleme götürdüğünü ispat ediyor:

“İşte ey gençliğinde gülmüş, şimdi güldüğüne ağlayan nefsim! Bil, o biçare asker ise, sensin ve insandır. Ve o arslan ise eceldir. Ve o darağacı ise, ölüm ve zeval ve firaktır ki, gece gündüzün dönmesinde her dost veda eder, kaybolur. Ve o iki yara ise, birisi, müz’iç ve hadsiz bir acz-i beşerî; diğeri,

reisin ismini aldı. Mağrur almadı... Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir katiiü't-tarîke rastgelse, der: 'Ben filân reisin ismiyle gezerim.' Şaki defolur, ilişemez. Bir çadıra girse o nam ile hürmet görür. Öteki mağrur bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Dâima titrer, dâima dilencilik ederdi. Hem zelif, hem rezil oldu.

"İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın, hâcatın nihayetsizdir. Madem öyledir, şu sahranın Malik-i Ebedîsi ve Hâkim-i Ezelîsinin ismini al. Tâ bütün kâinatın dilencililiğinden ve her hâdisatın karşısında titremeden kurtulasın."

Birinci Söz'den 22. Söz'e kadar bu şekilde pek çok hikâyeye rastlıyoruz. Bütün bu hikâye ve remizlerde hakikatın her yönüne işaret ve delâlet eden hususlar ortaya çıkar. Bediüzzaman madde âlemin-den çıkıp gayb âlemlerine yükselir. Oralara çıkmak için günlük hayattan anahtar hükmünde kelime ve remizler uzatır.

Ritim

Ritim, Bediüzzaman Said Nursî'nin çok takdir ve hayranlık duyduğu şâirâne üslûbunu gösteren bir özelliğidir. Bu estetik üslûp, bir noktadan başlayıp melekût âlemine doğru kanat açar. Bütün engelleri aşarak semâlara yükselir. Ruh âlemlerinin en nihâî köşelerine kadar ulaşır, gayb âlemlerinde cevelan eder. Zaman zaman bu âleme dönmeyi de ihmal etmez. Zira bu âlemde henüz doğru yoldan nasipsiz olanlar onun himmet elini beklemektedir. Onların önüne binlerce delil serer; karanlık dehlizlerden nurlu âlemlere bu sayede çıkarır. Bu âlem de Kur'ân ve Resulünün sünnetidir.

* * *

Sözler'in en yaygın örgüsü iki noktada toplanmaktadır: Celâl ve Cemal. Dikkat edildiğinde de fark edileceği üzere, bu âlemdeki tecelliler bu iki noktada temerküz etmektedir.

Risâle-i Nurun verdiği mesajın tamamını ifade etmek mümkün değildir. Bunun için sizi bizzat eserlere havale etmekten başka çare-miz yoktur. 33 adet "Sözler" ayrılmaz bir bütündür. Bu bütündeki manzum nesri ve yüksek ritmi idrak edebilmek ancak bu şekilde kabildir.

Birinci Söz öyle tatlı bir nida ile biter ki, herkes kalbinden o nida-ya katılmaya can atar:

“Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen, Allah namına ver, Allah namına al, Allah namına başla, Allah namına işle! Vesselâm.”

32. Söz’ün sonunda Veysel Karanî’nin duasıyla Rabbine el açan Bediüzzaman şöyle diyor:

“Ya Rab! Nasıl büyük bir sarayın kapısını çalan bir adam, açılmadığı vakit, o sarayın kapısını, diğer makbul bir zatın sarayca me’nus sadasıyla çalar, tâ ona açılsın. Öyle de, biçare ben dahi, senin dergâh-ı rahmetini, mahbub abdin olan Üveyse’l-Karanî’nin nidasıyla ve münacatıyla şöyle çalışıyorum. O dargâhını ona açtığın gibi, rahmetinle bana da aç. Ekulü kemâ kale:”

Evet, Birinci Söz’den 32. Söz’e kadar her sayfada sevgi pınarları çağlıyor. Delil ve bürhan gözleri kaynıyor, Mesnevi-i Mevlâna gibi muhabbet dalgaları yayılıyor. Bir farkla ki, Mevlâna şiirle konuşuyor, Bediüzzaman nesirle. Fakat ikisi de şiirin nabzını elinde tutuyor.

Beşinci Söz’ün sonunda nefisine şöyle hitap ediyor:

“Demek ey nefsim! Eğer hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i maksat yapsan ve ona daim çalışsan, en edna bir serçe kuşunun bir neferi hükmünde olursun. Eğer hayat-ı uhreviyeyi gaye-i maksat yapsan ve şu hayatı dahi ona vesile ve mezraa etsen ve ona göre çalışsan, o vakit hayvanatın büyük bir kumandanı hükmünde ve şu dünyada Cenab-ı Hakkın nazlı ve niyazdan bir abdi, mükerrem ve muhterem bir misafiri olursun. İşte sana iki yol! İsteddiğini intihab edebilirsin. Hidayet ve tevfiği Erhamürrahiminden iste...”

Yedinci Söz’de insanı önce hazin ve korkulu manzaralarla karşılaştırıyor, sonra da imanın insanı o korkulu ve hüznü hallerden nasıl kurtarıp sevinçli âleme götürdüğünü ispat ediyor:

“İşte ey gençliğinde gülmüş, şimdi güldüğüne ağlayan nefsim! Bil, o biçare asker ise, sensin ve insandır. Ve o arslan ise eceldir. Ve o darağacı ise, ölüm ve zeval ve firaktır ki, gece gündüzün dönmesinde her dost veda eder, kaybolur. Ve o iki yara ise, birisi, müz’ic ve hadsiz bir acz-i beşerî; diğeri,

elîm, nihayetsiz bir fakr-ı insânîdir. Ve o nefy ve yolculuk ise, âlem-i ervahtan, rahm-ı maderden, sabavetten, ihtiyarlıktan, dünyadan, kabirden, berzahtan, haşirden, sıratın geçeri bir uzun sefer-i imtihandır. Ve o iki tılsım ise, Cenab-ı Hakka iman ve âhirete imandır.

“Evet, şu kudsi tılsım ile ölüm, insan-ı mü’mini, zindan-ı dünyadan bostan-ı cinana, huzur-u Rahman’a götüren bir musahhar at ve burak suretini alır. Onun içindir ki, ölümün hakikatını gören kâmil insanlar ölümü sevmişler. Daha ölüm gelmeden ölmek istemişler. Hem zeval ve firak, memat ve vefat ve darağacı olan mürur-u zaman, o iman tılsımı ile Sani-i Zülcelâlin taze taze, renk renk, çeşit çeşit mu’cizat-ı nakşını, havârik-i kudretini, tecelliyat-ı Rahmetini, kemal-i lezzetle seyir ve temâşaya vasıta suretini alır. Evet, güneşin nurdaki renkleri gösteren aynaların tebeddül edip tazelenmesi ve sinema perdelerinin değişmesi, daha hoş, daha güzel manzaralar teşkil eder. Ve o iki ilâç ise biri sabır ve tevekküldür. Hâlikının kudretine istinat, hikmetine itimattır. Öyle mi? Evet, emr-i kün feyekûn’e mâlik bir Sultan-ı cihana acz tezkeresiyle istinat eden bir adamın ne pervası olabilir?”

Onuncu Söz’de şu münacatı dinliyoruz:

“Ey bizi nimetleriyle perverde eden Sultanımız! Bize gösterdiğin nümunelerin ve gölgelerin asıllarını, menbalarını göster. Ve bizi makarr-ı saltanatına celbet. Bizi bu çöllerde mahvettirme. Bizi huzuruna al. Bize merhamet et. Burada bize tattırdığın leziz nimetlerini orada yedir. Bizi zeval ve teb’id ile tazip etme. Sana müştak ve müteşekkir şu mutî raiyyetini başı boş bırakıp idam etme.”

“Bak hem öyle yüksek bir fizar-ı istimdatkârane ile istiyor ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârane ile yalvarıyor ki, güya bütün mevcudata, semavata, arşa işittirip vecde getirip duasına, ‘Âmin, Allâhümme âmin’ dedirtiyor.”

Onüçüncü Söz’de ise yüksek bir yerde durmuş, dünyaya aldananların görmediklerini görüyor, onlara haber veriyor ve diyor ki:

“İşte ey hayat-ı dünyeviyenin zevkine mübtelâ ve endişe-i istikbal ile istikbalini ve hayatını temin için çabalayan biçareler!

"Dünyanın lezzetini, zevkini, saadetini, rahatını isterseniz, meşrû dairedeki keyfe iktifa ediniz. O keyfinize kâfidir. Haricinde ve gayr-i meşrû dairedeki bir lezzetin içinde bin elem olduğunu sabık beyanatta elbette anladınız. Eğer mazi, yani geçmiş zamanın hâdisatını, sinema ile halihazırda gösterdikleri gibi, istikbaldeki ahval dahi, meselâ elli sene sonraki halleri bir sinema ile gösterilse idi, ehl-i sefahet şimdiki güldüklerine yüzbinlerce nefrin ve nefret edip ağlayacaklardır."

Yine aynı sözde hapishanedeki arkadaşlarına hitap ederek şöyle diyor:

"Aziz yeni kardeşlerim ve eski mahpuslar! Benim kat'i kanaatim gelmiş ki, buraya girmemizin inayet-i ilâhiye cihetinde bir ehemmiyetli sebebi sizsiniz. Yani Nurlar tesellileriyle ve imanın hakikatleriyle sizi bu hapis musibetinin sıkıntısından ve dünyevî çok zararlarından ve boşu boşuna gam ve hüznün ile giden hayatınızı faydasızlıktan, bâdiheva zayi olmasından ve dünyanızın ağlaması gibi âhiretinizi ağlamaktan kurtarıp tam bir teselli size vermektir."

Onyedinci Söz'de şiire benzer bir kıtada şöyle diyor:

"Ya Rab! Madem çare-i necat budur. Senin yolunda o cüz-i ihtiyariden vazgeçiyorum ve enaniyetimden teberri ediyorum. Tâ senin inayetin acz ve za'fıma merhameten elimi tutsun. Hem tâ senin rahmetin, fakr ve ihtiyacıma şefkat edip bana istinatgâh olabilsin, kendi kapısını bana açsın. Evet, her kim ki, rahmetin nihayetsiz denizini bulsa, elbette bir katre serap hükmünde olan cüz'î ihtiyarına itimat etmez, rahmeti bırakıp ona müracaat etmez. Eyvah! Aldandık. Şu hayat-ı dünyeviyeyi sabit zannettik. O zan sebebiyle bütün bütün zayi ettik. Evet, şu güzeran-ı hayat bir uykudur, bir rüya gibi geçti. Şu temelsiz ömür dahi, bir rüzgâr gibi uçar gider. Kendine güvenen ve ebedî zanneden mağrur insan, zevale mahkûmdür. Sür'atle gidiyor. Hane-i insan olan dünya ise, zulûmat-ı ademe sukut eder. Emeller bekasız, elemeler ruhta baki kalır."

Sonra diyor:

"Güzel değil batmakla gaip olan bir mahub. Çünkü zevale mahkûm, hakiki güzel olamaz. Aşk-ı ebedî için yaratılan ve

ayine-i Samed olan kalb ile sevilmez ve sevilmemeli. Bir matlup ki, gurubta gaybûbet etmeye mahkûmdur, kalbin alâkasına, fikrin merakına değmiyor. Âmâle merci olamıyor. Arkasında gam ve kederle teessüf etmeye lâıyk değildir. Nerede kaldı ki kalb ona perestîş etsin ve ona bağlansın, kalsın. Bir maksud ki, fenada mahvoluyor, o maksudu istemem. Çünkü, fâniyim, fâni olanı istemem, neyleyeyim?"

Sonra yıldızları tatlı bir üslûbla canlandırıp konuşturuyor. Ve insana iman edebiyatının en yüksek ve en ulvî örneğini sunuyor:

"Binler müdakkik gözleriz biz.

"Tûba-i hilkatten semavat şikkına, hem kehkeşan ağsanına

"Bir Cemîl-i Zülcelâlin, dest-i hikmetle takılmış pek güzel meyveleriyiz biz.

"Şu semavat ehline birer mescid-i seyyar, birer hane-i devvar, birer ulvî âşiyane, birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr, birer tayyareleriz biz. Bir Kadir-i Zülkemalin, bir Hakim-i Zülcelâlin birer mucize-i kudret, birer hârîka-i san'at-ı hâlikane, birer nâdire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat, birer nur âlemiyiz biz.

"Böyle yüz bin dil ile yüz bin bürhan gösteririz, işittiririz, insan olan insana. Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü, hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz.

"Sikkemiz bir, turramız bir, Rabbimize musahharız. Müsebbihiz, zikrederiz âbidane.

Son olarak Yirmidördüncü Söz'den kısa bir muhabbet bahsi ile nihayet vermek istiyorum:

"Ey nefisperest nefsim! Ey dünyaperest arkadaşım! Muhabbet şu kâinatın bir sebep-i vücududur. Hem şu kâinatın rabıtasıdır, hem şu kâinatın nurudur, hem hayatıdır. İnsan kâinatın en câmi bir meyvesi olduğu için, kâinatı istilâ edecek bir muhabbet o meyvenin çekirdeği olan kalbine dercedilmiştir. İşte böyle nihayetsiz bir muhabbete lâıyk olacak, nihayetsiz bir kemal sahibi olabilir."

İşte Sözler bütünüyle baştan sona böylesi güzelliklerle dolu ve kâinatın bütün güzelliklerine kucak açıyor. Allah'ın iradesiyle mânen bütün kâinata sahip oluyor.

İKİNCİ BOLUM:

Risale-i Nurda güzellik mefhumu

Risale-i Nuru okuyan insanın gözüne ilk çarpacak olan Şey, eserlerin k inatla çok yakın bir ilgi içinde olduklarıdır. Risale-i Nuru tetkik eden insan, Bediüzzaman'ın kâinattaki her güzel varlıkla âdeta konuŐtuĐunu,  lfet ve muhabbet içinde anlaŐtığını hisseder.

Onun k inatla bu yakın al kası, atomlardan başlayıp t  kâinatın en geniş ve büyük galaksilerine kadar uzanır. Dünyadaki canlı ve cansız varlıklardan kâinatın en m kemmел varlığı olan insana, oradan da bütün madd  engelleri aşarak gayb âlemlerine intikal eder; bu âlemlerle dâimi bir irtibat kurar, ve o âlemden insanın dünyasına mânevî tatlar, kokular ve ruhu heyecana getiren tehass sler getirir.

Bediüzzaman Said N rs  eserlerinde bu fikr  seyahati devamlı yapıyor. Bu seyahatin daha güzel ve m tek mil Őekillerini ise gayb âlemlerinde gerçekleŐtiriyor. İnsan ruhuyla muhavere ediyor, i âlemlere nüfuz ediyor. Sonra melekût  lemindeki ruhanilerle; sonra  l m, haŐir ve dirilme, kıy met, hesap, azap ve m k fatla bu seyahatini sürdürüyor. Oradan Cennetin güzelliklerine geçiyor ve onları bize dünyadaki benzerleri ve nümuneleri ile anlatıyor. Bütün bu fikr  seyahatler sırasında güzeller güzeli Resulullahı (a.s.m.) hiç unutmuyor. Varlıklar üzerinde ve gayb âleminde onun görüp haber verdiği güzellikleri terennüm ediyor.

Bediüzzaman aynı zamanda Kur'ân'ı ve onun güzelliklerini de ihmal etmiyor. Onun  caz, belağat ve yüksek m nalarına ait risaleler kaleme alıyor.

Sonra okuyucusunun elinden tutup, Cem l ve Cel l-i İl hinin sem sına yükseltiyor. Efendimizin (a.s.m.) ifade buyurdıkları "ih-san" makamına erdiriyor, "İhsan" makamını Őu hadis-i Őerifle  ğreniyoruz:

"İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir. Sen Onu görmüyorsan da O seni görüyor."

Güzellik mefhumu Sözler Őel lesinde bütün teferruatıyla baştan sona öyle çağlıyor ki, âdeta kelimeler canlanıyor, varlıklar dile geliyor, güzelliklerini kendileri anlatıyor.

Bediüzzaman'da güzellik mefhumu o kadar geniştir ki, canlı ve cansız varlıklardan, kâinata, meleklerden, cinlerden tâ en geniş âlemlere kadar, Cenab-ı Hakkın hiç tükenmeyen kelimeleriyle örülüyor. Kâinata güzellik ciheti olmayan hiçbir varlık yoktur. Ya güzel sesiyle, ya lâtif kokusuyla veya göz alıcı rengiyle, hareketiyle en ince ve mânidar davranışlarıyla, nizam ve intizamıyla bu güzelliği gözler önüne seriyor.

Kâinatın güzelliğine paralel olarak kâinatın özeti olan Kur'an-ı Kerim, bütün belâğat, fesahat kaideleriyle âyetlerinin tenasüb ve intizamıyla hakikatlerinin bütün güzelliğiyle Peygamberimizin (a.s.m.) kalbine iniyor. Rasulullah (a.s.m.) böylece, güzellik mefhumunun en güzel nümûnesi haline geliyor. Bütün hal ve hareketleri söyledikleri bu güzelliğin en parlak bir aynası oluyor.

Bediüzzaman, Resulullah Hira dağında gelen ilk vahiyden kıyamete, hattâ "gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, kalblerin hissetmediği" güzelliklerin meydana gelen Cennete kadar bütün güzellikleri bize anlatıyor. Biz bu güzelliklerin âşığı ve muftunuyuz; bu güzelliklerle münasebet kurarak Allah'a giden yolda ilerleyiz.

Filiz, toprağı çatlatıp yüzümüze gül ile güler. Kuş semada süzülür. Pınar yerden fışkırır. Güneş ışıklarını saçar. Ay nuruyla lemeân eder. Ve bunlar gibi kâinattaki binlerce varlık, aynı güzellik lisanıyla konuşur. Allah'ın varlık ve birliğini anlatır.

Kâinat, insan ve güzellik

Bediüzzaman, kâinattaki bu güzellikleri en güzel bir şekilde idrak edip bizimle kâinat arasında sevgi köprüleri kuruyor, daha da öteye giderek kâinatın esrarını, bilinmez hakikatlerini keşfediyor. Ve şöyle diyor:

"İşte Cennet bir çiçektir. Huri taifesi dahi bir çiçektir. Rûy-i zemin dahi bir çiçektir. Bahar da bir çiçektir. Sema da bir çiçektir; yıldızlar, o çiçeğin yaldızlı nakışlarıdır. Güneş de bir çiçektir, ziyasındaki yedi rengi, o çiçeğin nakışlı boyalarıdır. Âlem, güzel ve büyük bir insandır, nasıl ki insan küçük bir âlemdir. Huriler nevi, ruhaniler cemaati ve melek cinsi ve cin taifesi ve insan nevi birer güzel şahıs hükmünde tasvir ve tanzim ve icat edilmiştir.

“Hem herbiri, külliyetiyle, hem her bir ferdi, tek başıyla Sâni-i Zülcelâlinin esmâsını gösterdikleri gibi, Onun cemaline, kemaline, rahmetine ve muhabbetine birer ayrı ayrı aynalardır. Ve nihayetsiz cemal ve kemaline ve rahmet ve muhabbetine birer şâhid-i sadıktır. Ve o cemal ve kemalin ve rahmet ve muhabbetin birer âyâtıdır, birer emâratıdır.”

Sonra Bediüzzaman melekût âlemine yükselir, oradaki varlıklarla alış veriş eder. Nazarlarını en uzak, en derin ve en geniş buudlara yayar. Atomlar âleminden başlayıp, sonsuzluğa kadar gider. Kâinat, Allah'ın sanat eserlerini gösteren bir meşher haline gelir. Ve nihayet insan bütün bu kâinat güzellikleri içinde bir odak noktası olarak yer alır. Kalbinden, aklından, ruhundan kâinata açılmış pencerelerle kâinat güzelliklerini insan ruhuna aksettirir. İnsan bütün bu güzelliklere ayna olmakla îman ve yakîn vecdine ve cazibesine erişir. Bu vecd ve câzibe, ruh, kalb, vicdan ve imanın lezzetidir. Bu helâl olan bir şaraptır ki, Mevlâna'nın dediği gibi onu içsek mest oluruz ve melekût âlemlerinde gezeriz.

İslâmiyetin bize bahşettiği bu ulvî, geniş ve feyizli hayat nerede, maddenin buudlarına sıkışmış kuru ve dar hayat anlayışı nerede?

İşte Bediüzzaman Said Nursî eserleriyle böyle bir hayat anlayışını önümüze seriyor, Allah'ın kâinat ve insanla istediği o güzel münasebet halkasını koruyor ve bu hakikatı şöyle dile getiriyor:

“Hem zeval ve firak, memat ve vefat ve darağacı olan mürur-u zaman, o iman tılsımı ile Sâni-i Zülcelâlin taze taze, renk renk, çeşit çeşit mucizat-ı nakşını, havârik-i kudretini, tecelliyât-ı rahmetini kemâl-i lezzetle seyr ve temaşaya vasıta suretini alır. Evet, güneşin nurundaki renkleri gösteren âyinelerin tebeddül edip tazelenmesi ve sinema perdelerinin değişmesi, daha hoş, daha güzel manzaralar teşkil eder.”²

Sonra Bediüzzaman, bize gece ve gündüzün bir saat dakikliği içinde an be an değişmesine karşı insanların, ülfet gözü ile bakışlarını değiştirip bu muazzam hâdisenin altındaki hârika tasarrufatı gösteriyor. Ve diyor ki:

“Nasıl ki haftalık bir saatin saniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan milleri birbirine bakarlar, birbirinin misalidirler ve birbirinin hükmünü alırlar. Öyle de Cenab-ı Hakkın bir

saat-i kübrâsı olan şu âlem-i dünyanın saniyesi hükmünde olan gece ve gündüz deveranı ve dakikaları sayan seneler ve saatleri sayan tabakat-ı ömrü insan ve günleri sayan edvar-ı ömr-ü âlem birbirine bakarlar, birbirinin misâlidirler ve birbirinin hükmündedirler ve birbirini hatırlatırlar. Meselâ, fecir zamanı, tulûa kadar evvel-i bahar zamanına, hem insanın rahm-i madere düştüğü âvanına, hem semavat ve arzın altı gün hilkatinden birinci gününe benzer ve hatırlatır. Ve onlardaki şûnat-ı İlâhiyyeyi ihtar eder...³

Bediüzzaman derin ve dikkatli bir nazarla kâinatın muhteşem sanatını göze göstererek şöyle diyor:

"Şu muhteşem kâinat, öyle bir saraydır ki, Ay, Güneş lâmbaları, yıldızlar mumları, zaman bir ip, bir şerittir ki, o Sani-i Zülcelâl, her sene başka bir âlemi ona takıp gösteriyor. O taktığı âlemin içinde üç yüz altmış tarzda muntazam suretlerini tecdit ediyor. Kemal-i intizamla ve hikmetle değiştiriyor. Yeryüzünü bir sofrayı nimet yapmış ki, her bahar mevsiminde üç yüz bin enva-ı masnuatı ile tezyin ediyor. Had ve hesaba gelmez enva-ı ihsanatı ile dolduruyor. Öyle bir tarzda ki, nihayet ihtilâl içinde ve karışmış oldukları halde, nihayet derecede imtiyaz ve farkla birbirlerinden ayrılıyor. Başka cihetleri buna kıyas et. Nasıl böyle bir sarayın Saniinden gaflet edilebilir? Hem nasıl ki, bulutsuz, gündüz ortasında güneşin deniz yüzünde bütün kabarcıklar üstünde ve karada bütün parlak şeylerde ve karın bütün parçalarında cilvesi görüldüğü gibi ve aksi müşahede edildiği halde güneşi inkâr etmek ne derece acib bir divanelik hezeyanıdır." ⁴

Soruyor Bediüzzaman:

"Hiç mümkün müdür ki, şe'n-i Rububiyet ve saltanat-ı Uluhiyet, bâhusus böyle bir kâinatı kemalâtını göstermek için gayet âli gayeler ve yüksek maksatlar ile icât etsin, onun gayât ve maksadına karşı, iman ve ubudiyetle mukabele eden mü'minlere mükâfatı bulunmasın. Ve o maksadı red ve tahkir ile mukabele eden ehl-i dalâlete mücazat etmesin." ⁵

Bu soruyla iki şık ortaya koyuyor. Ya kâinattaki bu güzellikler baştan sona abestir, mânâsızdır veya iman mertebelerinde yükselmek

için o güzellikler birer hikmetli alâmet ve işaretlerdir. Bunları abes olarak görenlerin kalbi ölmüş, akli gözüne inmiş, kulakları tıkanmış maddeperestlerdir. Onlar bu gerçeği görmüyor ve göremiyorlar:

“Bu kâinatı cilvesiyle süslendiren bir Cemal-i Mutlak ve umum mahlukatı sevindiren bir Rahmet-i Mutlaka, böyle hadsiz bir çirkinlikten ve kubh-u mutlaktan ve böyle bir zulm-ü mutlaktan, bir merhametsizlikten, elbette nihayetsiz derecede münezzehtir ve mukaddestir.”⁶

Bediüzzaman pek çok yerde kâinatta abesiyetin, intizamsızlığın olmadığını, her şeyde hikmet ve intizamın hükmettiğini ve güzelliğin ve intizam mefhumunun insanların bakışlarına göre değiştiğini bize bir misalle anlatıyor:

“Bir adam, elinde bir ayineyi güneşe karşı tutar. O ayine miktarınca bir ışık ve yedi rengi câmi bir ziya olur. O nisbetle güneşle münasebettar olur, sohbet eder ve ışıklı ayineyi karanlıklı hanesine veya dam altındaki bağına tevcih etse, güneşin kıymeti nisbetinde değil, belki o ayinenin kabiliyeti miktarınca istifade edebilir. Diğeri ise, hanesinden veya bağının damından geniş pencereler açar, gökteki güneşe karşı yollar yapar. Hakiki güneşin dâimî ziyasıyla sohbet eder, konuşur. Ve lisan-ı hal ile böyle minnettarane sohbet eder. Der: ‘Ey yeryüzünü ışıyla yıldızlayan ve bütün çiçeklerin yüzünü güldüren dünya güzeli ve gök nazdarı olan nazenin güneş. Onlar gibi benim haneciğimi ve bahçeciğimi ısındırdın, ışıklandırdın.’ Halbuki ayine sahibi böyle diyemez. O kayıt altındaki güneşin aksi ise, asârı mahduttur, o kayda görür.”⁷

“Ve lekad Zeyyene’s-Semâe’d-dünyâ” âyetini açıklarken Bediüzzaman, okullarda okutulan astronominin ruhsuz meseleleriyle darlaşan zihinlere ve akli gözüne inmişlere bu âyetin geniş hakikatlerini ortaya koyuyor:

“... Kâinatı had ve hesaba gelmeyen tezyinat ve mehasin ve nukuş ile süslendirip tezyin etmesi, bilbedahe, mütefekkir, intihsan edici ve mütehayyir takdir edicilerin enzârını ister.”⁸

Varlıkların asıl yaratılış gayeleri

Hepimizin hayatı okullarda geçmiş, orada bize verilen hakikatlar derma çatma, hakikate eristirmeyen bilgiler olup, akilla ruh arasında kalın duvarlar örmektedir. His ve vicdan arasında derin engel koymakta, gönülenen eşya ile delâlet ettiği güzellikler arasında yine bir mânia koymaktadır. Bu sebeptendir ki, talebeler bu okullarda giderek maneviyattan uzaklaşıyor, hayatı ve insanlığı kaybediyor. Meselâ okul, güneşin sadece fizikî özelliklerinden bahsediyor. Ama onun Allah'ın güzel sanatkârlığına işaret eden yönüne hiç temas edilmiyor. Said Nursî bu konuyu ele alırken şöyle diyor:

"Şu siraç tabiriyle âlemi bir kasır suretinde, içinde olan eşya ise, insana ve zîhayata ihzar edilmiş müzeyyenat ve mat'umat ve levazimat olduğunu ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile Rahmet ve ihsan-ı Halıkı ifham eder. Şimdi bak! Şu sersem ve geveze felsefe ne der? Bak diyor ki: 'Güneş, bir kitle-i azîme-i mâyia-yı nâriyedir. Ondan fırlamış olan seyيارatı etrafında döndürüp cesameti bu kadar, mahiyeti böyledir, şöyledir.' Müthiş bir dehşetten, müthiş bir hayretten başka rûha bir kemal-i ilmî vermiyor. Bahsi Kur'ân gibi etmiyor. Buna kıyasen, batinen kof, zahiren mutantan felsefî meselelerin ne kıymette olduğunu anlarsın."⁹

Bununla Bediüzzaman Said Nursî, güneşi bu şekilde ele almakla, güneş, aklî, ruhî ve imanî hakikatlere bir delil olsun istiyor. Maddî ve mânevî yönlerini birleştirip güneşin dünyaya ışık vermesi gibi ruhlarla da nur versin ve insanı inkârın karanlıklarından kurtarsın.

Bediüzzaman dağları ele alıp konuşurup, o dağlar ki Bediüzzaman

"Her cebelin bir şahs-ı mânevisi bulunduğunu ve ona müna-sip birer tesbih ve birer ibadetin olduğunu"¹⁰ belirtiyor.

Ateşten bahsederken

"Ateş dahi sair esbab-ı tabiiye gibi kendi keyfiyle, tabiatıyla körü körüne hareket etmiyor. Belki emir tahtında bir vazife

yapıyor ki, Hz. İbrahim'i (a.s.) yakmadı. Ve ona 'yakma' emrediliyor."¹¹

Tabiatta görünen değişiklikler ve yeni yeni oluşlar hususunda Bediüzzaman'ın şu ifadeleri ne kadar manidardır:

"Milyonlarla birbiri içinde işler gayet muntazam surette değişiyor. Âdeta milyonlar mütenevvi kumaşlar birbiri içinde beraber dokunuyor gibi pek acib tahavvülât oluyor."¹²

Şu âlemdeki varlıkların birbirine karşı olan vaziyetlerini izah ederken şöyle diyor:

"Bu âlemde o derece intizam ile küllî işler yapılıyor ve umumî inkılâblar oluyor ki, âdeta bütün bu saraydaki mevcut taşlar, topraklar, ağaçlar, her bir şey, birer fâil-i muhtar gibi bütün bu âlemin nizamat-ı külliyesini gözetip, ona tevfik-i hareket ediyor. Birbirinden en uzak şeyler, birbirinin imdadına koşuyor."¹³

İrmakların kabarcıklarına bakarak onlardan öyle yüksek bir hakikata delil çıkarıyor ki, hayran kalmamak elde değil:

"Nasıl ki bir ırmağın kabarcıkları gidiyor, arkasından gelen kabarcıklar, gidenler gibi parladığından anlaşılıyor ki, onları parlattıran, dâimî ve yüksek bir ışık sahibidir. Öyle de bu işlerin sür'atle değişmesi, arkalarından gelenlerin aynı renk alması gösteriyor ki, zevalsiz, dâimî bir tek zatın cilveleridir, nukuşlarıdır, âyineleridir, sanatlarıdır."¹⁴

İlim nazarında bakıldığında dünya milyonlarca yıldızdan birisi olarak güneş etrafında döner, küçük bir varlıktır. Fakat iman gözüyle bakıldığında onun pek çok manâları olduğunu işaret eden Bediüzzaman şöyle diyor:

"Zemin semaya nisbeten maddeten küçüklüğüyle ve hakaretiyle beraber mânen ve san'aten bütün kâinatın kalbi, merkezi; bütün mucizat-ı sanatının meşheri, sergisi; bütün tecelliyat-ı esmâsının mazharı, nokta-i mihrakiyesi; nihayetsiz faaliyet-i Rabbaniyenin meşheri, ma'kesi; hadsiz Hallâkiyet-i İlâhiyenin, hususan nebatat ve hayvanatın kesretli enva-ı sağiresinden cevâdâne icadın medarı, çarşısı ve pek geniş âhîret âlemlerindeki masnuâtın küçük mikyasta nümunegâhı ve mensucat-ı ebediyenin sür'atle işleyen tezgâhı ve menâ-

zır-ı sermediyenin çabuk değişen taklitgâhı ve besatîn-i dâimenin tohumcuklarına sür'atle sümbüllenen dar ve muvakkat mezraası ve terbiyegâhı olmuştur.

"İşte arzın bu azamet-i mâneviyesinden ve ehemmiyet-i sa'aviyesindendir ki, Kur'an-ı Hakîm, semâvata nisbeten büyük bir ağacın küçük bir meyvesi hükmünde olan arzı, bütün semâvata karşı küçücük kalbi, büyük kalıba mukabil tutmak gibi denk tutuyor. Onu bir kefede, bütün semavatı bir kefede koyuyor, mükerreren 'Rabbü's-semavati ve'l-ardı' diyor."¹⁵

Bediüzzaman sanki bir kamera ile bütün varlıkların, çeşitli cep-helerden görüntülerini alıyor ve eşyanın maddesiyle mânâsını yoğunlaşarak Allah'a delâlet eden cihetlerini ortaya koyuyor.

Bu gerçeği merak edenler 25. Söz'ün İkinci Şua'sının misâllerine bakabilirler.

Sema boşluğunda yıldızların hareketlerindeki intizama dikkat çeken şu ifadeler de manidardır:

"Hem semavat yüzünde, öyle bir haşmet içinde bir parlamak ve bir zinet içinde bir tebessüm var ki, Sani-i Zülcelâlin ne kadar muazzam bir saltanatı, ne kadar güzel bir sanatı olduğunu gösterir. Donanma günlerinde kesretli elektrik lâmbaları, sultanın derece-i haşmetini ve o terakkiyat-ı medeniyede derece-i kemalini gösterdiği gibi, koca semavat, o haşmetli, zinetli yıldızlarıyla Sani-i Zülcelâlin kemal-i saltanatını ve cemal-i sanatını, öylece nazar-ı dikkate gösteriyorlar."¹⁶

Meselenin özü şudur: Bu kâinatta her şey bir gaye ve maksada dayandığı gibi, aynı zamanda bir güzelliğe delâlet ediyor. Aynı zamanda hikmet, inayet ve ilâhî sanatı gösteriyor. Kâinatın baştan sona insana musahhar edildiğini ve insanı şükre sevkedecek bir nimetler manzumesi olduğunu gösteriyor.

32. Söz'de Bediüzzaman ehl-i dalaletin vekili ile ehl-i imanın temsilcisi arasında kurduğu bir diyalog ile zerreden başlayarak kâinatın en ücra köşelerine kadar şirki reddedip Allah'ın varlık ve birliğini ispat ediyor. Bu diyalog içinde de yine kâinattaki güzellik mefhumunu ihmal etmiyor.

DİPNOTLAR

1. Sözler, S. 589-590
2. Sözler, S. 28.
3. Sözler, S. 38-39.
4. Sözler, S. 54-55.
5. Sözler, S. 57.
6. Sözler, S. 98.
7. Sözler, S. 120.
8. Sözler, S. 163.
9. Sözler, S. 227.
10. Sözler, S. 242.
11. Sözler, S. 243.
12. Sözler, S. 264.
13. Sözler, S. 264.
14. Sözler, S. 268.
15. Sözler, S. 325.
16. Sözler, S. 564.